

Referenser

- Borg, T. 1961. Talgoxungar (*Parus major*) och svartvita flugsnapparungar (*Muscicapa hypoleuca*) i samma holk. *Vår Fågelvärld* 20: 165–166.
- Curry-Lindahl, K. 1963. *Våra fåglar i Norden*. Vol. IV. Natur och Kultur, Stockholm.
- Haartman, L. von. 1969. The nesting habits of Finnish birds. I. Passeriformes. *Comm. Biologicae* 32: 1–187.
- Källander, H. 1980. Talgoxungar ur blåmeskull när vuxen ålder. *Vår Fågelvärld* 39: 43–44.
- Lennartsson, T. 1982. Talgoxungar växte upp i flugsnappar-kull. *Fåglar i Västmanland* 13: 26.
- Merilä, J. 1994. Two mixed clutches of Blue Tits *Parus caeruleus* and Collared Flycatchers *Ficedula albicollis*. *Ornis Svecica* 4: 188–189.
- Petrassi, F., Sorace, A., Tanda, F. & Consiglio, C. 1998. Mixed clutches of Blue Tits *Parus caeruleus* and Great Tits *Parus major* in nest boxes in Central Italy. *Ornis Svecica* 8: 49–52.

Summary

In this journal it has been stated that mixed clutches (two species laying eggs in the same nest) among cavity-nesting species often occur and often have been reported (Merilä 1994, Petrassi et al. 1998). In contrast to this, I consider the phenomenon rare, at least in the Nordic countries. In the literature, I have found only occasional reports. In this note I add three cases of mixed clutches, all from the province of Värmland: Great Tit and Pied Flycatcher, Blue Tit and Great Tit, and Blue Tit and Pied Flycatcher. To my knowledge, a mixed clutch between Blue Tit and Pied Flycatcher has not been reported earlier. Young of both species were hatched in all tree cases. These three mixed clutches are the only ones that I have recorded in spite of forty years of nest box studies, involving inspection of 3691 clutches of the three species.

Erik Borgström, Rådavägen 9, 683 93 Råda.

Reduktion av antalet ägg i kullen hos två samhäckande svartvita flugsnapparhonor *Ficedula hypoleuca*

Reduction of number of eggs in a common clutch of two co-breeding females of Pied Flycatcher Ficedula hypoleuca.

JAN-ERIC NILSSON

År 1986 påbörjade jag en studie av ca 100 holkar i Linderås, beläget ca 15 km väster om Tranås i norra Småland. Mitt mål är att låta den pågå i 20 år, d.v.s. avslutas 2005. Jag kommer då att förfoga över mer än 22.000 häckningsnoteringar, vilka ska sammanställas och utvärderas.

Att den svartvita flugsnapparen har ett mycket invecklat och omväxlande familjeliv är välkänt. Efter att under de nu genomförda nitton åren ha dokumenterat ca 1000 häckningar av arten i min holkserie, uppdagade jag under sommaren 2004 en familjebildning som jag tidigare ej sett – en hane och två honor häckade tillsammans i samma holk. Detta är i och för sig tidigare beskrivet (Enemar 1948, Erik Nyholm, muntl., m.fl., men också i de tyska och engelska handböckerna) och förekommer tydligen sällsynt men regelbundet. Den av Enemar iakttagna kullen innehöll 11 ägg och ruvades av båda honorna samtidigt. Erik Nyholm rapporterar att han i Ammarnäs observerat två honor ruvande 10 ägg och att han stött på en rekordkull i Skåne (1997) med 13 ägg, sannolikt producerade av två honor, och där resultatet blev 11 flygga ungar. I dessa fall har samtliga ägg accepterats och ruvats.

I det nu aktuella fallet producerades också 13 ägg. Det egendomliga var dock att ca hälften av dem efterhand föstes upp ur redet och hamnade på bokanten. Resultatet blev en normal kull med 6 ägg, som ruvades färdigt och resulterade i lika många flygga ungar. Händelseförloppet var enligt holkprotokollet följande:

28 maj: 2 ägg lagda.

30 maj: 7 ägg lagda, 1 på kanten. En hane och två honor varnade.

1 juni: 11 ägg i balen, 1 på kanten.

2 juni: 12 ägg i balen, 1 på kanten. Hona 1 ringmärktes.

6 juni: 9 ägg ruvas, nu är det 4 på bokanten.

- 9 juni: 6 ägg ruvas, 7 på kanten, vilka togs bort.
 10 juni: Hona 2 ruvade och ringmärktes. Hanen och hona 1 varnade.
 14 juni: Äggen ruvades av hona 2.
 17 juni: Äggen kläcktes.
 20 juni: 6 små ungar som värmdes av hona 1.
 25 juni: Längre kontroll av matande fåglar, nu var det bara en av honorna som tillsammans med hanen matade.
 5 juli: Alla ungarna utflugna.

Tyvänn har jag inga noteringar om vilken tidpunkt på dagen jag gjorde holkbesöken. Troligen skedde det första (den 28 maj) så tidigt, att dagens värpning ej skett – i så fall stämmer värpningstakten, ett ägg per hona och dygn. Det kan dock inte uteslutas, att en tredje hona kan ha varit inblandad de första dagarna, även om inget direkt tyder på detta.

Att ägg hamnar på bokanten har både jag och många andra holkintresserade konstaterat. Det gäller då oftast ett, eller i sällsynta fall två ägg i en kull. Dessa kan antingen vara trasiga eller ha tunna skal och är enligt min erfarenhet lite ljusare/blekare än de normala äggen. Jag noterade ingen sådan avvikelse i den nu aktuella kullen. En annan iakttagelse jag gjort, när ägg föses upp på bokanten är, att detta sker ganska omedelbart – värpningsdagen eller någon dag efteråt. Detta fall skiljer sig från detta beteende, då ett stort antal ägg föstes upp ur balen under de första dagarna efter det att värpningen avslutats. Undantaget var det ägg som redan tidigt hamnade på bokanten.

En intressant teori blir därför att äggreduceringen i detta fall inte berodde på avvikande ägg, utan på att den ena honan (den dominerande?), eller båda, reagerade på det stora antalet ägg genom att fösa ”överskottet” upp på bokanten. De fakta som redovisats ovan skulle kunna tyda på ett sådant händelseförlopp.

Att de två honorna, åtminstone från den 29 maj, parallellt lade sina ägg i samma rede, med den vanliga frekvensen ett ägg per dygn, står helt klart. Totalt producerade de 13 ägg. Exakt när ruvningen igångsattes går inte att fastställa, men borde erfarenhetsmässigt inträffat mellan den 3 och 4 juni. I samband med detta och/eller under de följande dagarna skedde den stora äggreduceringen. En intressant fråga, som dock inte kan besvaras, är huruvida de sju ägg som ratades alla tillhörde en och samma hona, eller om slumpen avgjorde vilka ägg som skulle ruvas färdigt.

En annan förklaring till vad som hände i denna holk skulle givetvis kunna vara en ren intraspecifik boparasitism, ett beteende som tydligen inte alls är

så ovanligt. Den svartvite flugsnapparens enligt Nilsson (2001) en av de arter hos vilken boparasitism konstaterats. Mot detta talar att i det nu aktuella fallet båda honorna deltog i ruvningen och även under inledningsskedet av ungaras uppfödning.

Den svartvite flugsnapparens häckningsbiologi har genom många och omfattande studier visat sig vara ytterst komplicerad. Klart är att denna speciella typ av bigyni är ovanlig. I normalfallet häckar de båda honorna långt isär (Lundberg & Alatalo 1992). Av mina ca 1000 flugsnapparhäckningar är detta den första konstaterade (frekvens en promille!). Den ovan beskrivna ”regleringen” av dubbelkullen till normalt äggantal torde vara ännu mer sällsynt. Creutz (1955) rapporterar i sitt klassiska flugsnappararbete om ett tiotal fall av samhäckning, men inget om utfösta ägg på bokanten. Det enda, som något påminner om mitt fall, gäller två honor, som i samma holk ruvade i varsin bale med tio respektive två ägg. Creutz tolkar detta som en följd av att den ena honan låg långt före den andra i häckningen och ”föste ut” den andra honan, när hon själv var färdig och i full ruvning. Andrahonan tvingades därför värpa sina sista ägg i en egen bale, som rymdes i samma holk. Ej heller von Hartman (1969) nämner något om utfösta ägg i de samhäckningar som förekom i hans holkområde. Det känns därför angeläget att uppmana alla holkintresserade att rapportera observationer av det som beskrivits i denna rapport.

Avslutningsvis vill jag rikta ett stort *tack* till Anders Enemar, som entusiasmerat mig att skriva denna rapport men också för all hans hjälp med litteraturhänvisningar och kloka synpunkter på mitt manuskript.

Referenser

- Creutz, G. 1955. Der Trauerschnäpper (*Muscicapa hypoleuca* Pallas). Eine Populationsstudie. *Journal für Ornithologie* 96: 241–326.
 Enemar, A. 1948. Några erfarenheter från fem års holkstudier. *Vår Fågelvärld* 7: 105–117.
 Haartman, L.v. 1969. The nesting habits of Finnish birds. I. Passeriformes. *Commentationes Biologicae*, vol. 32: 1–187
 Nilsson, L. 2001. Många fåglar gör som göken. *Vår Fågelvärld* 60: 22–23.
 Lundberg, A. & Alatalo, R. V. 1992. *The Pied Flycatcher*. T & A D Poyser, London.

Summary

Two ringed female Pied Flycatchers *Ficedula hypoleuca* laid 13 eggs in a common nest in a nest-

box. Their laying periods were largely overlapping and both birds incubated although they were never seen lying side by side. During the first few days of full incubation, seven eggs were displaced from the nest cup and remained on the nest rim. They were later removed by the observer. The six eggs left in the cup all hatched and six nestlings grew up and fledged successfully. Large clutches, laid by more than one female, have been reported several times, but to my knowledge, this is the first case when the clutch size has been reduced to a normal one by removal of eggs.

Jan-Eric Nilsson, Sänninge, Brohagen 1, 573 93 Tranås

Äggstorlek hos skrattnås *Larus ridibundus*

Egg size in Black-headed Gulls *Larus ridibundus*

THOMAS KARLSSON

Svensson (2002) redovisade mätningar av skrattnåsågg från Malmö från mitten av 1960-talet. Jag vill komplettera dessa uppgifter med de mätningar jag gjorde åren 1991–1992 i Skaraborg. Mätningarna gjordes på ägg från Hornborgasjön (115 bon), Bottensjön (44 bon), Havstenasjön (31 bon), Mullsjön i Mullsjö (34 bon) samt vid några kolonier i Vänern (49 bon).

Endast ett besök gjordes vid respektive koloni. Äggets längd och bredd mättes med skjutmått till närmast tiondels millimeter. Mätningarna skedde i slutet av ruvningen, d.v.s. sista veckan i maj och första i juni på slumpvis utvalda bon. Beräkningar av äggvolym har sedan gjorts enligt $V = EL * EB^2 * 0.45923 + 1.333$ (Lundberg & Väisänen 1979).

Mätningar av 688 ägg utfördes. Resultatet av dessa mätningar framgår av Tabell 1. Totalt noterades medelängden till $51,94 \pm 2,28$ mm och medelbredden till $36,57 \pm 1,87$ mm. Dessa värden skiljer sig inte nämnvärt från Svenssons (2002) uppgifter. Volymen var i medeltal $31,94 \pm 2,86$ cm³ (Tabell 1), vilken dock ligger 4,5% under Svenssons (2002) på samma sätt beräknade volym.

Skillnaderna mellan de olika kolonierna framgår av Tabell 2. Eftersom materialet är ganska litet har

jag slagit ihop delkolonier i Hornborgasjön och Vänern så att respektive lokal representerar en koloni. Det visar sig då att merparten av äggen är tämligen likstora om man jämför de olika kolonierna. Dock är bredden och således också volymen mindre vid Havstenasjön. Vid Vänern befanns samtliga mått vara större än vid övriga kolonier (Tabell 2).

Kullstorleken avser här det antal ägg som fanns i boet vid vårt besök, vilket naturligtvis inte alls motsvarar en korrekt mätt kullstorlek. Enligt Glutz von Blotzheim m.fl. (1982) kan man dock betrakta bon med 2 och 3 ägg som naturliga, dock icke bon med fler ägg. Om vi antar att dessa bon är naturligt fullagda kullar och besöken gjordes sent i ruvningsperioden, får vi de mått som framgår av Tabell 3. Både längd och bredd är då större hos 3-äggs-kullar. Således är också volymen hos 3-äggs-kullar signifikant större.

Inom äggkullen är ofta ett ägg mindre och så var det även här. 2-äggskullens minsta ägg var 6,02% mindre än det andra, och 3-äggskullens största ägg var 8,8% större än det minsta och 3,82% större än det näst minsta. Dessa värden ligger klart över de som Svensson (2002) refererar till.

Tack

Studien bekostades av Uddenberg-Nordingska stiftelsen. Ett synnerligt tack till Per-Olof Brander för medhjälp vid mätningarna.

Referenser

- Glutz von Blotzheim, U. N. & Bauer, K. 1982. *Handbuch der Vögel Mitteleuropas*. Band 8/1. Akademische Verlagsgesellschaft. Wiesbaden.
- Lundberg, C.-A. & Väisänen, R. A. 1979. Selective correlation of eggsize with chick mortality in the black-headed gull (*Larus ridibundus*). *Condor* 81: 146–156.
- Svensson, S. 2002. Vikt och storlek hos skrattnåsens *Larus ridibundus* ägg. *Ornis Svecica* 12: 171–173.

Summary

During 1991 and 1992, 688 eggs from Black-headed Gull colonies at Hornborgasjön (115 nests), Bottensjön (44 nests), Havstenasjön (31 nests), Mullsjön (34 nests) and Vänern (49 nests) in southwestern Sweden were measured. Only one visit was made to each colony at the end of the incubation period. Length and breadth were measured, and volume was calculated with the formula $V = EL * EB^2 * 0.45923 + 1.333$ (Lundberg & Väisänen 1979). The result can be seen in Table 1. These measurements do not differ much from those of